

विश्व जनसंख्या स्थिति २००९ प्रतिवेदन

प्रेस सारंश

परिवर्तित विश्व: महिला, जनसंख्या र जलवायु

नोभेम्बर १८, २००९ - राष्ट्रसंघीय जनसंख्या कोष (युएनएफपीए) द्वारा आज प्रकाशित विश्व जनसंख्या स्थिति २००९ प्रतिवेदन अनुसार परिवार नियोजन, प्रजनन स्वास्थ्य सेवा र लैंगिक सम्बन्धले जलवायु परिवर्तनको भावी स्वरुपलाई असर पार्दछ र बढ्दै गएको सामुद्रिक सतह, खराबस्थितिमा पुगेको आँधीबेहरी र व्यापकस्तरको खडेरीलाई मानवले गरेको अनुकूलनलाई प्रभावित गर्दछ।

जनसांख्यिक गतिशीलता, महिला-पुरुषबीचको सम्बन्ध तथा सेवा र अवसरमा महिलाको भलाइ र पहुँच स्थापित हुनसकेमा मात्र अन्तर्राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन सम्झौताहरु र राष्ट्रिय नीतिहरु दिर्घकालमा सफल हुनसक्छन्, प्रतिवेदनमा भनिएको छ। उदाहरणका लागि, जनसंख्याको ढिलो वृद्धिले जलवायु परिवर्तनका प्रभावलाई सामना गर्न समाजको क्षमता बढ्ने र भविष्यमा हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनको न्यूनताका निम्ति योगदान गर्नसक्छ, विश्व जनसंख्या स्थिति २००९ प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

आजका दिनमा भइरहेका जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अधिकांश बहस हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनलाई सीमित गर्ने मुलुकहरुको सापेक्षिक जिम्मेवारी वरिपरि घुमेको छ। यो न्यून कार्वन उर्जा र अन्य प्रविधितर्फ बदल्ने प्रयासमा केन्द्रित छ। कार्वन उत्सर्जनलाई न्यूनीकरण गर्ने सर्वोत्तम उपाय के हो? वर्तमान र भावी जलवायु परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्नका निम्ति आर्थिक जिम्मेवारी कसले काँधमा लिनुपर्दछ? “यी प्रश्नहरु अत्यन्त महत्वपूर्ण छन्,” युएनएफपीएका कार्यकारी निर्देशक थोराया अहमद ओवाइद जनसंख्या प्रतिवेदनको भूमिकामा लेख्नुहुन्छ। “तर जलवायु परिवर्तनले महिला, पुरुष, केटा र केटीहरुलाई विश्वमा र देशदेशबीच फरकफरक ढंगबाट कसरी प्रभावित गर्दछ र हाम्रो तातो हुँदै गएको विश्वलाई चिस्याउने विश्वव्यापी प्रयासलाई व्यक्तिगत व्यवहारले कसरी हानी गरेको वा योगदान गरेको छ भन्ने विषय समेत महत्वपूर्ण आधारभूत प्रश्नहरु हुन्।”

भविष्यको जलवायु सम्बन्धी बहस गर्दा समस्याको हरेक पक्षको मानव र लैंगिक आयामलाई ध्यान दिनुपर्दछ। डिसेम्बर २००९ को जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी राष्ट्रसंघीय सम्मेलनबाट पारित हुने जुनसुकै सन्धीले “मानवले जलवायु परिवर्तनलाई अनुकूल गर्न सघाउने एवं महिला र पुरुषको अधिकारको उपयोगबाट पृथ्वीको वायुमण्डल तात्ने अवस्थालाई उल्ट्याउने उपायको खोजी गर्नुपर्दछ। उनीहरुले जलवायु परिवर्तनलाई ध्यान दिन वास्तविक प्रभावकारी दिर्घकालीन विश्वव्यापी रणनीति अपनाउन सक्छन्,” ओवाइद थप्नुहुन्छ।

जलवायु परिवर्तनका तत्वहरु

पृथ्वीको सतहको तापक्रम वितेका १०० वर्षमा ०.७४ डिग्री सेल्सियसले बृद्धि भएको छ। यो तापमान बृद्धि त्यति धेरै देखिन्न तर यस वृद्धिले पृथ्वीको धेरैजसो पर्यावरणलाई तहसनहस पारेर मानवीय भलाइमै जोखिम उत्पन्न गर्न पर्याप्त देखिन्छ। अझ महत्वपूर्ण कुरा के छ भने यही प्रवृत्ति कायमै रहेमा, धेरै वैज्ञानिकले अनुमान गरेभैं, तीव्र भएमा पृथ्वीको तापमान सन् २१०० सम्ममा चारदेखि छ डिग्रीले बृद्धि पुग्नेछ र जसको वातावरण, बसोबास, आर्थिक र मानवीय क्षेत्रमा विनाशकारी प्रभाव हुनेछ। सन् १८८० यता १० वटा अत्यन्त तातो भएका वर्षहरु विगत १३ वर्षमै अनुभव गरिएका छन्।

विश्वभरका जलवायु वैज्ञानिकहरुले वायुमण्डललाई तताउने गरी ठूलो परिमाणमा हरितगृह ग्याँस प्रवेश गराउनुमा धनी मानिसहरु, खासगरी औद्योगिक राष्ट्रहरुका मानिसको कृयाकलापको परिणामस्वरुप भएको आरोप लगाउँछन्। कोइला, खनिज तेल र ग्याँसजस्ता वस्तुको बढ्दो दहनले वायुमण्डलमा बढी कार्वन डाइअक्साइड पुग्दछ र यसबाट वायुमण्डलको “हरितगृह क्षेत्र” को नोक्सानीलाई तीव्रता दिन्छ। जंगल फँडानी र भू-क्षयीकरणले पनि वायुमण्डलमा बढी कार्वन डाइअक्साइड पठाउँछ र खेतीपातीदेखि चिस्यान प्रविधि (रेफ्रिजेरेसन) का गतिविधिबाट अन्य प्रकारका शक्तिशाली हरितगृह ग्याँसहरु समेत सिर्जना भइरहेका हुन्छन्।

मानवमा परेको असर

विगतको दशकमा मुश्किलले हासिल गरेका विकासका लाभ र सहस्राब्दी विकास लक्ष्य हासिल गर्नेतर्फ भएका प्रगतिहरुलाई जलवायु परिवर्तनले उल्ट्याउने सम्भावना रहन्छ। जलवायु-प्रेरित पानी संकट, व्यापक उष्णदेशीय

आँधीतूफान, बाढी, सिंचित कृषिको निम्ति हिउँददी पग्लेर आउने पानीको नोक्सानी, खाद्य उपलब्धतामा परिवर्तन र सम्भावित स्वास्थ्य संकटजस्ता समस्या उत्पन्न हुनसक्छन् ।

जलवायु परिवर्तनले गरिबीलाई अझ जोखिममा पार्दछ र सीमान्तकृत एवं जोखिममा परेका समूहहरूलाई अझ कठिनाई बेहोर्न सक्दछ । उदाहरणका लागि, दक्षिणपूर्वी एसियामा गरिबीको रेखामुनी रहेका प्रतिदिन २ अमेरिकी डलरभन्दा कम आम्दानी गर्नेहरूको जनसंख्या करिब २२ करोड १० लाख छ । यस क्षेत्रका गरिबहरू खासगरी सामुद्रिक तटीय क्षेत्र र होचा भू-भागमा बसोबास गर्दछन् । यी गरिब मानिसको खेतीपातीका निम्ति अत्यन्त थोरै जमिन छ अथवा यिनीहरू सामुद्रिक निर्भरताबाट जीविका चलाउँछन् । गरिब घरपरिवार खासरूपमा जलवायु परिवर्तनको जोखिममा छन् किनभने उनीहरूको अत्यन्त न्यून आयले परिवर्तित परिस्थितिका चुनौति सामना गर्नेगरी स्वास्थ्य सेवा वा अन्य प्रकारका सुरक्षात्मक उपायका निम्ति थोरै वा विल्कुलै पहुँच पुग्दैन ।

जलवायु परिवर्तनको परिणामस्वरूप समुद्र सतह माथि उठ्छ र यसबाट तटीय क्षेत्रमा बसोबास गर्ने बाक्लो बस्तीका मानिस र स-साना द्विपजस्ता मुलुकहरूलाई त्रासदी सिर्जना गर्दछ ।

मे २००९ मा *द ल्यान्सेट* मेडिकल जर्नलले जलवायु परिवर्तनलाई “एक्काइसौं शताब्दीको सबैभन्दा ठूलो विश्वव्यापी स्वास्थ्य चुनौति” भनेको छ । जलवायु परिवर्तनको “इपिडेमियोलोजिकल परिणाम” ले निम्त्याउने रोगको समस्या अझ गम्भीर हुनेछ र खासगरी विकासशील मुलुकहरूमा विद्यमान जोखिमयुक्त कमजोर स्वास्थ्य प्रबन्धको कारण यसले बढी असर पार्नेछ । उदाहरणका लागि, लामखुट्टेजस्ता किराहरूको टोकाइबाट सर्ने रोगमा बृद्धि हुनेछ । लाखौं मानिसहरू औलो रोगको चपेटामा पर्नेछन् र बढ्दो तापक्रमसँगै लामखुट्टेको प्रकोप उच्च स्थानमा समेत फैलनेछ ।

जलवायु र आप्रवासन

परिवर्तित जलवायुका कारण उत्पन्न हुने बाढीग्रस्त वा निर्जन र अप्रिय वातावरणलाई त्याग्दै ठूलो संख्यामा मानिसहरू एकठाउँबाट अर्को ठाउँतर्फ सर्ने गतिमा तीव्रता आउनेछ । यस्तो आप्रवासले धेरै किसिमका गम्भीर स्वास्थ्य समस्या उत्पन्न गराउन सक्नेछ । आप्रवासका कारण प्रत्यक्षरूपमा आप्रवास प्रक्रियाका धेरै किसिमका तनावहरू र अप्रत्यक्षरूपमा सम्भावित नागरिक द्वन्द्व उत्पन्न हुनसक्छ ।

अहिले पनि अधिकांश जलवायु परिवर्तन विज्ञहरूले अनुमान लगाएभन्ने तल्लो सामुद्रिक तटीय इलाकामा बसोबास गर्ने लाखौं मानिसहरूले सामुद्रिक तह उकासिएमा आफ्ना घरबार छाड्नुपर्ने परिस्थिति आउनसक्छ । लामो र व्यापक खडेरीका कारण जीवनयापनको खोजीमा गाउँघर छाडेर सहरतर्फ किसानहरूलाई पलायन हुन बाध्य पार्नसक्छ । बाढीको प्रकोपमा रहेका सहरि भूपडीमा बसोबास गर्ने मानिसहरू खतराबाट छुटकारा पाउन ग्रामीण इलाकातर्फ विस्थापित हुनसक्छन् । निरन्तरको वातावरणीय विनासले आय-आर्जन अवसरलाई समाप्त पार्नसक्ने र केहीलाई अर्को मुलुकतर्फ पलायन हुन बाध्य पार्ने दृष्टान्त देखिएका छन् ।

मानिसहरू आप्रवासमा जाने वा शरण लिन चाहने कारणहरू जटिल छन् र जलवायु परिवर्तनले कसरी आप्रवासको भविष्यलाई असर पार्नेछ भनेर अनुमान लगाउन कठिन छ । तैपनि, जलवायु परिवर्तन भावी जनसंख्याको चालका निम्ति मुख्य पक्षको रूपमा आउने देखिन्छ । सायद यो आन्तरिक विस्थापन र केही हदसम्म अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासनबाट समेत देखा पर्नसक्छ ।

जलवायु परिवर्तनलाई मत्थर गर्ने

जलवायु परिवर्तनमाथि मानवीय कृयाकलापको प्रभाव जटिल छ । हामीले के उपभोग गरेका छौं, हामीले उत्पादन गर्ने उर्जाको किसिम र प्रयोग, हामी सहर वा फार्ममा जहाँ बसे पनि, हामी धनी वा गरिब राष्ट्र जहाँ बसे पनि, हामी युवा वा बुढाबुढी जे भए पनि, हामी जे खाऔं, र महिला र पुरुषले समान अधिकार र अवसर कुन हदसम्म पाएका छौं भन्ने विषयले समेत यसलाई निक्यौल गर्दछ । यो हाम्रो बढ्दो संख्यासँग पनि सम्बन्धित छ किनभने हाम्रो जनसंख्या भण्डै ७ अर्ब पुग्न लागेको छ । अर्थतन्त्र, जनसंख्या र उपभोगको बृद्धिले पृथ्वीको क्षमतालाई मेलजोल गर्न नसक्ने अवस्था आउनासाथ जलवायु परिवर्तन अझ भयावह हुनसक्छ ।

तथापि, हाम्रो वायुमण्डललाई तताउने हरितगृह ग्याँस उत्सर्जन सम्पूर्ण मानिस वा मुलुकले समानरूपमा सिर्जना गरिरहेका भने छैनन् । अहिलेसम्म विकसित औद्योगिक मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तन गर्ने कार्वन डाइअक्साइडको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा उत्पादन गरेका छन् तर जलवायु परिवर्तनको असरबाट सापेक्षरूपमा उनीहरू सुरक्षित छन् । विकासशील विश्वले हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनमा सानो अंशमात्र ओगटेका छन्, तर ती मुलुकले गम्भीर मौसमी घटना,

सामुद्रिक सतहको उठाइ, बाढी र खडेरीलाई सामना र अनुकूलन गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण जिम्मेवारी काँधमा बोक्न विवश छन् । विकसित औद्योगिक राष्ट्रहरूले अधिकाँश समस्या सिर्जना गरेका छन् तर यसलाई संयोजन गर्न विश्वका गरिबहरूले सबैभन्दा ठूलो चुनौति आत्मसात गरिरहेका छन् ।

भावी हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनलाई बढावा दिनेगरी भइरहेको पछिल्लो जनसंख्या वृद्धिको गति र परिमाणको महत्व वैज्ञानिक र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तर-सरकारी प्यानलबीच राम्रैसँग स्थापित भएको छ । विकसित र विकासशील मुलुकहरूले सुस्त जनसंख्या वृद्धिमा फलत वायुमण्डलमा हुने विश्वव्यापी उत्सर्जनलाई सन्तुलनमा राख्न र जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा देखिइसकेका तात्कालिक अनुकूलनलाई बढी सक्षम तुल्याउन समर्थ हुनसक्छन् । तैपनि, जनसंख्याको ढिलो वृद्धिको विस्तार विश्व अर्थव्यवस्था, प्राविधिक र उपभोगको प्रवृत्तिको भविष्यसँग निर्भर गर्दछ ।

परिवारिक बनावट एउटा त्यस्तो प्रवृत्ति हो जसले वायुमण्डलमा प्रवेश हुनेगरी उत्सर्जन भएको हरितगृह ग्याँसको परिमाणलाई असर पार्दछ । अध्ययनहरूले सानो परिवारको प्रतिव्यक्ति उर्जा खपत ठूलो परिवारको तुलनामा केही उच्च भएको देखाएको छ । केही तथ्यप्रमाणहरूले उमेर बनावट र भौगोलिक अवस्थितिले उत्सर्जनको वृद्धिलाई प्रभावित गरेको हुन्छ, जस्तै सहरहरूमा बसोबास गर्ने बढ्दो प्रवृत्ति । जनसांख्यिक गतिशीलताले दिर्घकालमा हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनमा प्रभावित गर्ने सम्भावना रहन्छ । तात्कालिकरूपमा भने जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकूलनको सामर्थ्यमा मुलुकहरूको क्षमतालाई प्रभावित गर्नेछ ।

महिलामाथि असमानुपातिक दायित्व

जलवायु परिवर्तनले जीवनलाई खतरामा पार्ने र जीवनयापनमा हानी गर्ने मात्र नभइ धनी र गरिबबीचको खाडललाई पनि व्यापक बनाउँछ, एवं महिला र पुरुषबीचको असमतालाई विस्तार गर्दछ । खासगरी गरिब मुलुकका महिलाहरूलाई पुरुषको तुलनामा भिन्न ढंगबाट प्रभावित गर्नेछ । तिनीहरू जलवायु परिवर्तनबाट सबैभन्दा बढी जोखिममा हुन्छन् । यसको एउटा कारण धेरै मुलुकमा महिलाहरूले कृषि कार्यको ठूलो हिस्सा ओगट्नु र अर्को कारण उनीहरूले आयआर्जनका अवसरमा थोरै मात्र पहुँच पाउनु हो । महिलाले घर परिवारको व्यवस्थापन र परिवारका सदस्यको हेरचाह गर्दछन् । उनीहरूको यसैका कारण गतिशीलता प्रायः सीमित हुन्छ, र एक्कासी देखापर्ने मौसम-सम्बद्ध प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम बढाउँछ । खडेरी र अनिश्चित वर्षाले महिलालाई घरका निमित्त आवश्यक खाद्यान्न, पानी र उर्जाको सुरक्षाका निमित्त कडा मेहनत गर्न दबाव दिन्छ । यी कार्यमा आमाहरूलाई सघाउन छोरीहरूले विद्यालय छाड्छन् । बन्चितकरण, गरिबी र असमानताको यस चक्रले जलवायु परिवर्तनलाई प्रभावकारी रूपमा सामना गर्न जरुरी ठानिएको सामाजिक पूँजीलाई नोक्सानी गर्दछ ।

विकासशील मुलुकहरूमा खाद्यान्न उत्पादनमा महिलाको महत्वपूर्ण सहभागिता रहेको परिस्थितिमा लैंगिक, खेतीपाती र जलवायु परिवर्तनबीचको निकट सम्बन्ध अझ बढी विश्लेषणको हकदार रहेको देखिन्छ । बढ्दो गरिबी, उनीहरूको जीवनमा न्यून अधिकार, उनीहरूको आर्थिक उत्पादकत्वको न्यून पहिचान तथा प्रजनन र बालबच्चा हुर्काउनेतर्फ उनीहरूको असमानुपातिक दायित्वका कारण महिलाहरूले जलवायु परिवर्तनको रूपमा थप चुनौति सामना गर्नुपर्नेछ ।

महिलाविरुद्धका सीमान्तीकरण र विभेद तथा लैंगिक असमानताका कारण विकास, स्वास्थ्य, समता र समग्र मानवीय भलाइमा नोक्सानी पु-याउँछ, भन्नेतर्फ ध्यान नदिँदा जलवायु परिवर्तनलाई पूर्ववत हासिल गर्न समस्या पुग्छ । समाजमा पुनः फूल्ले र फकने अवस्था यतिखेर आउँछ जब सम्पूर्ण मानिस विद्यालय जानसक्छन्, स्वास्थ्य सेवामा पहुँच हुन्छ, कानुनको समान संरक्षणको उपभोग गर्न सकिन्छ र उनीहरूले आफ्नो जीवन र उनीहरूको समुदाय एवं मुलुकको भाग्यमा पूर्णरूपमा सहभागी हुन सक्छन् । यसैगरी, प्रायः पूर्ववत संस्कृतिमा फर्कनका निमित्त यसका आफ्नै मुलभूत पक्षहरू हुन्छन् । विपदको अवस्थामा जरुरी पर्नेहरूलाई सहयोगात्मक कार्य गर्ने परम्परा समेत धेरै पाइन्छ ।

प्रजनन स्वास्थ्य

सन् १९९४ को जनसंख्या र विकास सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन (आइसीपीडी) जनसंख्या र विकासको इतिहासमा कोशेढुंगा हो । सम्मेलनमा विश्वभरका मुलुकहरूले जनसंख्या भनेको केवल संख्या मात्र होइन, यो मानिसको विषय हो भन्ने विषयमा सहमति जनाए । सम्मेलनमा सहभागी १७९ वटा राष्ट्रले अनुमोदन गरेको २० वर्षे कार्ययोजनाले स्वेच्छिक परिवार नियोजन र प्रजनन स्वास्थ्य सेवाको जरुरतका साथै अन्य आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र शैक्षिक सेवालाई पूरा गर्न सकिँएमा जनसंख्याको स्थिरकरण स्वाभाविकरूपमा हुने र यसका निमित्त जबर्जस्ती वा नियन्त्रणात्मक प्रक्रिया आवश्यक नपर्ने तर्क प्रस्तुत गरेको छ ।

केटीहरुको सुधारिएको शिक्षा र लैंगिक समानता समेत प्रजनन स्वास्थ्यमा पहुँच सम्बन्धी आइसीपीडीको विश्वव्यापी लक्ष्यले स्वास्थ्य र विकासमा तीव्रता दिने एवं प्रजननमा कमी ल्याउने उपलब्धी हासिल गरेको थियो भन्ने विश्वासिला आधार पनि प्रस्तुत गरेको छ जसबाट अन्ततोगत्वा हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनलाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग गरेको थियो । प्रजननको न्यूनताले हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनको तहलाई जनसंख्याको तहभन्दा तल भाँदछ ।

जलवायु परिवर्तनको नियन्त्रण

विकासको अग्रगति, गरिबी न्यूनीकरण, शिक्षा र स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा निश्चितता र लैंगिक समानतातर्फ अगाडि बढ्नेजस्ता चुनौतिपूर्ण बनिस्केका विषयमा जलवायु परिवर्तनले पार्ने दबावप्रति सरकारले बेलैमा अनुमान गरेर तयारी गर्नुपर्दछ । जलवायु परिवर्तनका निम्ति अपनाउने सफल प्रक्रिया दिगो आर्थिक एवं सामाजिक विकास, मानव अधिकार र सांस्कृतिक विविधताको सम्मान, महिलाको सशक्तीकरण र सबैका निम्ति प्रजनन स्वास्थ्यमा पहुँचको सन्दर्भमा बढीमात्रामा उठ्न सक्दछ ।

तैपनि, समस्यालाई सम्बोधन गर्ने विशेष उपायहरु आवेशमा नभइ तथ्यमा आधारित हुनुपर्दछ । जलवायु परिवर्तनका असर र समाधानको अनुसन्धानमा देखिएका खाडललाई कुनै पनि स्थितिमा ढिलो हुनु अगावै पूरा गर्नुपर्दछ ।

मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनको जटिल प्रकृति र गतिले अहिले तीनवटा क्षेत्रमा कार्य गर्नुपर्ने सुझाव दिएको छ : तत्कालीन, अल्पकालीन र दिर्घकालीन ।

परिवर्तनको आत्मसात, अहिले र समयक्रममा: विश्व तापक्रम पहिल्यै उकालो लाग्दैछ, त्यसर्थ हामीले सामना गरिरहेको परिवर्तनलाई स्वीकार गर्नुबाहेक अर्को विकल्प हामीसँग छैन र भविष्यमा भोग्नुपर्ने समस्याको हामीले अनुमान लगाउन सक्छौं । दशकौंसम्म तापक्रम बृद्धि हुने र एक शताब्दीसम्म समुद्र सतह माथि उठ्ने प्रक्षेपण गरिएको सन्दर्भमा जलवायुमा भएको निरन्तर परिवर्तनलाई संयोजन गर्ने सिकाइ र पुनःप्राप्ती दुवै तत्कालीन र दिगो कार्यहरु हुन् । तैपनि, अनुकूल परिस्थितिको सिर्जना दातृ मुलुकहरु, बैक वा संस्थाहरुले विकासशील मुलुकहरुलाई दिने सल्लाहमा निर्भर रहँदैन । वित्तीय लगानी र प्रविधि एवं ज्ञानको स्थानान्तरण प्रयास जरुरी रहेको भए पनि सफल र दिगो संयोजन भने अनुकूल परिस्थिति सिर्जना गरिरहेकै मानिसको जीवन, अनुभव र ज्ञानबाट प्रादुर्भाव हुनुपर्दछ ।

तत्कालीन समाधान: विश्व हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनको बृद्धिलाई नरोकेसम्म र तीव्ररूपमा त्यसलाई न्यूनीकरण नगरेसम्म जलवायु परिवर्तनको अनुकूलन अन्त्यहीन र सम्भवत असम्भव चुनौति हुनेछ । हामी जलवायु परिवर्तनको पूर्ववत अवस्थामा फर्कने हो भने जतिसक्दो चाँडो उत्सर्जनलाई न्यूनीकरण गर्नेतर्फ ध्यान जानुपर्दछ, र आजैबाट यो आरम्भ हुनुपर्दछ ।

दिर्घकालीन समाधान: अत्यन्त जरुरी ठानिएको उत्सर्जनलाई घटाउन गरिएको प्रयास सफल भएमा मानिसले दशकौं, शताब्दीयौंसम्म स्मरण गर्छन् : विश्वस्तरमै जलवायु सम्बन्धी जोखिमबाट टाढा रही बसोबासयोग्य मानवीय गतिविधि समृद्ध भएकोमा ।

थप जानकारीका निम्ति सम्पर्क गर्नुहोस्:

United Nations Population Fund
Information and External Relations Division
220 East 42nd Street, 23rd Floor
New York, NY 10017
Tel. +1-212 297-4992; Fax +1-212 557-6416
Email: kollodge@unfpa.org